

Abonamentul

Pentru monarhie:

Pe an 6 fl., $\frac{1}{2}$ an 3 fl., $\frac{1}{4}$ an 1 fl. 50 cr.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 13 frcs., $\frac{1}{2}$ an 9 frcs., $\frac{1}{4}$ an 4 frcs. 50 cm.

Focea apare în fiecare Sâmbătă.

Unirea

Focea bisericescă-politică.

Insertiuni

Un sir garmond: odată 7 cr., a doua oră 6 cr., a treia oră 5 cr., și de fiecare publicațiune timbru de 30 cr.

Tot ce privesce focea să se adreseze la «Redacțiunea și Administrațiunea Unirii» în Blaș.

Anul V.

Blaș 9 Februarie 1895.

Numărul 6.

Partidul poporal.

De când Tisza guvernază această țară fie în persoană, fie prin creaturile sale din partidul liberal, cari i-au urmat în ministeriu, s'a produs în patria noastră o nemulțămire, neliniște, nesiguranță atât de mare, cât toți adeverații patrioți caută cu îngrijire în viitoriu.

Tronul este amenințat prin tendințele revoluționare ale kossuthismului, care nu mai voesce să scie de unitatea monarhiei habsburgice, ci numai de o Ungarie independentă, chiar cu prețul de a nu avea în fruntea ei pe legitimul monarh.

Prin știrbirea sistematică a autonomiilor bisericesci, prin asuprirea potențată a catolicismului, prin legile bisericesci de curând votate, însuși creștinismul, care a civilizat și susținut până acum statul nostru, se vede împedecat în dezvoltarea activității sale binecuvântate și chiar atacat în condițiunile sale de existență.

Administrația nedreptă, volnică și coruptă; capitalismul, căruia masele poporului i-au devenit tributare mai mult decât feudalilor de odinioară; sistemul virilismului, și împărțirea cercurilor electorale, cari au pus puterea statului numai în mâinile unei oligarhii, ce n'are durere de durerea claselor muncitoare; contribuțiile rău împărțite, cari apasă tot pe cel mai sărac; comunicațiunea neingrijită, și stările nesănătoase economice: toate acestea au adus

majoritatea covârșitoare a cetățenilor aproape la desperare.

Naționalitățile nemagiare gem toate ferecate sub sistemul produs de așa numita „idee de stat magiar“, care ignorând firea poliglotă a țării, recunoșce de îndreptățită numai existența Magiarilor, pe când pe poporele nemagiare le consideră numai de material bun pentru întărirea elementului magiar.

În mijlocul acestor stări nesuferite toți adeverații patrioți așteptă cu nerăbdare schimbarea sistemului politic de astăzi și inaugurarea unei politici, care să vindece ranele produse de falsul liberalism și netolerantul șovinism, și astfel nu este mirare, dacă ei urmăresc cu atențiune și interes ori ce mișcare în viața partidelor, cari au avut oare care influență asupra destinului țării, și ori ce pornire pentru a se crea un partid nou, care ar fi capabil de a ne scote din impasul, în care am ajuns prin o nefericită ocărnuire.

De atențiune și interes a avut deci parte și noul partid poporal, care s'a născut în urma prepotenței nesuferite a liberalismului fals, și al cărui program l-am publicat în numărul precedent al foii noastre.

Programul acestui partid este și vrednic de atențiunea noastră.

Dacă noului partid îi va succeda a se consolida și a-și valida programul său în parlament și în țară, o îmbunătățire a stărilor actuale va avea să urmeze în multe privințe.

Cine din noi poate nega, că nu ar avea urmări bune realizarea aceluși punct din programul partidului poporal, care voesce abrogarea legilor bisericesci, menite a despoia biserica de drepturile sale sacre, a degrada căsătoria la forma unui contract efemer, a slăbi legăturile familiare, a desbrăca femeia de demnitatea ei de soție, a stinge simțământul religios, și a smulge pe credincioși din sinul bisericii, care i-a luminat, sfințit și civilizat în decurs de două mii de ani?

Față cu calvinismul netolerant și identificat în patria noastră cu magiarismul șovinist, partidul poporal predică concordia pacinică între toate confesiunile și respectarea drepturilor și libertatea lor.

În contra curentului de a ține biserica catolică înjugată la carul statului, sau mai bine zicând la al partidelor fără de Dumnezeu, partidul poporal opune lupta sfântă pentru libertatea acelei biserici, pentru autonomia ei, de care de mult se bucură celelalte confesiuni.

Tendința liberalilor și a șoviniștilor de a preface toate institutele de învățămînt în institute de stat, cari nu pun pond pe creșterea religioasă-morală și pe caracterul etnic al elevilor, voesce partidul poporal a o paraliza, apărând libertatea instrucțiunii publice garantată bisericilor și estindând această libertate la toate gradurile instrucțiunii, va să dică și la academiile și universități.

Interesele micilor proprietari și ale industriașilor sunt îmbrățișate de pro-

Feuilleton.

Din viața regelui Carol I al României. ¹⁾

La 30 Martie 1866 Ion Brătian, trimisul „locotenentei domnesce“, sosese în Düsseldorf și-și cere audiență la principele Carol Anton, tatăl regelui. În audiența aceasta, carea ținu trei ore, Brătian descoperă prințului, că locotenenta, urmând sfatul lui Napoleon, voesce să propună poporului alegerea prințului Carol de domnitor al României. După prânzul, la care a fost invitat și Brătian, acesta pășese spre prinț și-i dice în francezesc: „Mi-au vorbit mult de Alțeta Voastră la Paris, unde mi-s'a spus, că sunteți în Berlin; eu sunt foarte fericit de a fi avut norocirea, să aflu pe Alțeta Voastră aici!“ — „Sunt aici numai în concediu, și preste două zile mă

voi întorce era la Berlin, — căci acuși vom avea război.“

Cătră sară Brătian își cere o audiență privată la prințul Carol, în care îi ofere coroana României și-i descrie stările țării sale. Audiența acesta, carea durase dela 6 $\frac{1}{2}$ —8 $\frac{1}{2}$, se poate dice, că nu avuse nici un rezultat. Carol nu promise nimic, căci nu scia, ce va dice regele Prusiei, capul familiei de Hohenzollern.

După audiența acesta Brătian se duce la Paris lăsând în familia principelui cele mai favorabile opinii despre sine, atât în ce privesce esteriorul său plăcut, cât și calitățile sale ca bărbat de stat.

În 4 April Carol e numit căpitan a la suite în regimentul al 2-lea de dragoni. Tot în aceeași zi tatăl său înștiințază pe regele Prusiei despre rezultatul audienței lui Brătian, scriind despre același lucru și ministrului-preșident al Prusiei.

Preste câteva zile Carol călătorește la Berlin și face vizită regelui, prințului moștenitor și prințului Frideric Carol. „Regele nu pomenise nimic despre cestiunea română,“ scrie Carol tatălui său; „din contră cu prințul moștenitor vorbisem despre afacerea acesta, în contra căreia se părea, că n'are nimic. Una numai i-se părea curios, cum

de candidarea acesta o face chiar Franța. Și el își și exprimase temerea, ca nu cumva Napoleon să ceară în schimb dela Prusia rectificarea teritorială. I-am răspuns înse, că nu cred, că Napoleon se găndesce la așa ceva, ci el a făcut candidarea acesta numai din considerări de afinitate. ¹⁾ . . . Er prințul Frideric Carol, cu care încă vorbisem despre cestiunea română, . . . m'a sfătuit, să refuz ofertul.“

La 14 April diarele germane aduceau o telegramă din București din $\frac{1}{13}$ April, în care se spunea, că locotenenta și ministerul recomandă poporului prin așse lipite la colțurile stradelor alegerea prințului Carol de Hohenzollern ca domnitor al României.

Telegrama acesta îi surprinsese tare pe Carol, și încă cu atât mai mult, cu cât regele Prusiei încă nu se declarase în cestiunea acesta.

Se scie, că în 15 Aprilie se începu plebiscitul în totă țara în cauza alegerii domnitorului. Rusia, se înțelege, nu întimpinase cu ochi bunî venirea unui prinț german în principatele dunărene, de aceea mișcase tot

¹⁾ Buna lui Carol era din familia prințului Murat.

¹⁾ În editura librăriei I. G. Cotta din Stuttgart a apărut anul trecut un volum de 379 pag. intitulat: „Aus dem Leben König Karls von Rumänien, Aufzeichnungen eines Augenzeugen, Erster Band 1894.“ Întrînsul se tractază părțile mai marcante din viața actualului rege al României până la călătoria spre Crimă făcută la 1869. Dăm în următoarele din acest op un resumat.

gramul partidului poporal cu bunăvoință și în conformitate cu principiile sociale ale creștinismului.

Exploatarea masselor prin oligarhia dominantă în țară voește partidul poporal, să o împede prin crearea unei noue legi electorale, carea să facă posibilă și classelor muncitoare validitatea drepturilor sale politice.

Din aceste puncte de vedere noi ne bucurăm de aparițiunea noului partid poporal pe arena luptelor politice.

Ceea ce inse nu ne mulțămesc pe deplin din programul acestui partid, este enunțarea, ce se face într'insul cu privire la naționalități.

Se ține adecă în acel program: *„Partidul nostru față cu naționalitățile doarece, să se porțe cu totă prevenirea, și pretensiunile lor, întru câtă pot să se unescă cu unitatea și caracterul național al statului magiar, le va aprefia, și doarece, ca ele să se împărtășescă de o tractare dreaptă și binevoitoare.”*

Pasajul acesta nu are nici un înțeles, căci îndată ce ni-se vorbește de caracterul național, și nu poliglot, al statului nostru, nici o pretensiune a naționalităților nu se mai pôte implini. În conceptul statului național magiar naționalitățile nu mai pot avé loc, decât ca element destinat la perire, ér nu ca element constitutiv al statului, ca element îndreptățit a exista și a se desvolta.

Ne pare rău, că în conferința frunțașilor, care a formulat programul partidului poporal, a învins șovinismul asupra punctului de vedere creștin.

După principiile creștinismului pe cum toți ómenii sunt egali înaintea lui Dumnezeu și destinați spre același scop, care este fericirea esternă, tocmai așa trebuie să fie egale și popórele, destinate a promova mărirea lui Dumnezeu.

Am fi așteptat deci dela un partid creștin, să predice egalitatea între popórele patriei noastre. Credem, că partidul poporal ajuns la putere nu se va

mărgini numai la vorbe góle ca liberalii, ci se va sili, să și efeptuască acest punct al programului său. Dar atâta nu e de ajuns. Dacă noul partid ar fi pășit pe față și fără rezervă întru apérarea popórelor nemagiare asuprite, atunci el ar fi fost salutat cu bucurie de tóte naționalitățile, cari de sigur i-ar fi dat sprijinul acela „cu minte și cu tact”, pe care se pare a-l spera țiarul „Vaterland” din Viena.

Atirná inse dela ținuta naționalităților, ca atât partidul poporal, cât și celealalte partide parlamentare să se vindece de bóla „ideii de stat național magiar” și să admită ideea unui stat ungar, care dá egale drepturi politice tuturor popórelor sale. Egalitatea acesta este compatibilă cu unitatea statului, și fiindcă singură pôte consolida statul și garanta esistența și înflorirea lui, este o datorință patriotică a ne lupta pentru ea.

Socialismul în Ungaria. — Bóla socială modernă numită socialism aú provocat-o de o parte prea marea lăcomie și neîndurare a classelor bogate față cu muncitorii lipsiți, éră de altă parte luxul și iubirea de comoditate și plăceri a classelor serace, cari lipsite de credință într'o altă viață se simt nefericite și invidiează pe cei ce dispun de averi.

În țările apusene socialismul degenerat în anarchism umple de gróză clasele cu stare materială și înduplecă guvernele la măsuri esecptionale pentru susținerea ordinii sociale și asigurarea vieții și averii cetățenilor. Sunt cunoscute măsurile aspre, ce s'aú luat în Franța în contra anarchiștilor, éră în Germania chiar acum se debate legea în contra societăților subversive.

La noi socialismul de mult are mil de aderenți în clasele muncitoare ale cetăților celor mari, la țară inse a început să se lățescă numai de câțiva ani. El a izbucnit la 1891 în Alföld în formă de mișcare agrară provocând turburări mari, pentru potolirea cărora a trebuit să pășescă la mijloc forța armată. Cestiunile sociale inse nu se pot rezolvi cu arme, ci prin legi înțelepte și drepte, cu de cari inse guvernantiștri nostri

nu-și sparg capul. De aceea nu e mirare, că în Alföld agitațiunile socialiste devin tot mai amenințătoare.

Poporul lipsit, gol și flămând, neaffând nici o compătımire la arendatorii și proprietarii cei bogati, ba fiind huiduiți unde și unde și de auctoritățile administrative, se aruncă în brațele socialismului, vedându-și singura scăpare în realizarea principiilor profesate de socialiști.

Mișcările socialiste sunt conduse din Budapesta. Acolo partidul socialist e bine organizat și întreține legături neîntrerupte cu socialiștii din străinătate. Organele lor de publicitate sunt „Népszava” și „Volksstimme”, cari apar în mil de esemplare și ațită proletariatul în contra classelor bogate. Pe lângă țiaristică se folosesc ca de mijlóce pentru propagarea principiilor socialiste de scrieri volante, de reuniuni de lucrători și de emisarii trimiși anume pe la orașe și la țară, ca să sumuțe poporul. Atât prin presă, cât și în adunări socialiști cer drepturi politice, cum aú lucrătorii în alte state, p. es. în Italia, Franța, Spania, Belgiu și Germania, unde sunt reprezentați în parlament. Așa în scrierea volantă „Cătră poporul cel fără drepturi al Ungariei” se țice: „Ungaria are 17,348.398 de locuitori, și dintre aceștia numai 840.000 aú drepturi în stat, 16.508.398 de locuitori ai Ungariei sunt fără drepturi.” Poporul e provocat, să se ridice spre a-și scutura lanțurile politice și economice ale acelora, pe cari îi nutresce.

În Budapesta socialiștii țin adunări dese. S'aú făcut perchisițiuni domiciliare, și s'aú confiscat mai multe foi volante revoluționare. Adunări tumultuóse aú mai ținut socialiștii în Halas și Püspök-Ladány. În Seghedin ei aú venit în conflict cu poliția, care a arestat câțiva matadori. Din Pecica se anunță, că în 4 a c. fiind acolo trg de septemână, socialiștii Ștefan Teutsch și Petru Ponta aú provocat poporul adunat, să pretindă dela auctorității cele 4000 de jugere arători și pădurile de pe hotarul comunei, de órece acelea sunt ale poporului. Teutsch a vorbit în limba germană, éră Ponta românesc. În Timișóra aú ținut socialiștii o adunare în 3 a c. cerând sufragiul universal și implinirea altor

pentru nereușirea plebiscitului. În Iași câteva sute de nemulțămii, în fruntea cărora stau mitropolitul Calinic Miclescu și N. Rosnovan, o septemână întrégă făcură turburări de stradă. În sfârșit îi succese miliției, să pună capet turburărilor, deținând pe capi.

Într'aceea plebiscitul se terminase, și Brătian comunicase prințului Carol Anton rezultatul:

„Cinci milioane de Români aclamă de Domnitor al lor pe prințul Carol, fiul Alteței Vóstre Regale. Tóte bisericile sunt deschise, și glasul clerului împreună cu al poporului întreg se înalță cătră Dumnezeu, ca să-l róge, să binecuvinte pe alesul lor și să-l facă vrednic de strămoșii lui și de încrederea, ce națiunea întrégă a pus-o într'insul.

I. Brătian.”

Tatăl lui Carol trimise telegrama lui Brătian regelui Wilhelm, care la rindul său poruncise prințului, să fie passiv, căci afacerile se încurcă, de órece Rusia și Turcia sunt în contra „prințului străin”.

În butul acestora Carol scrie tatălui său, că e firm hotărât a primi corona României și a merge la București.

Hotărârea asta plăcu prințului Anton, și în răspunsul său adresat lui Carol nu țice, decât că o astfel de hotărâre nu se unesc

cu disciplina familiară. Mai târziu într'o convorbire cu Bismarck, pe atunci ministru-president al Prusiei, acesta încă îi sfătuesce, să primescă alegerea unei națiuni întregi și să mérégă în România. Și de odată îi face cunoscut, că după informațiunile, ce și-le-a câștigat, Franța îi pune bucuros la dispoziție o nae, cu carea să mérégă din Marsilia spre România. Dnsul îi sfătuesce, să nu primescă ofertul acesta, ci să călătorescă mai bine pe o nae simplă.

Nimica nu dovedesce dragostea, ce Carol a câștigat pentru țara, carea cu atâta entusiasm l-a ales de domnitor al său, ca răspunsul dat regelui Wilhelm, care-i țisesse, că nu e onorific pentru un membru al familiei Hohenzollern, să stea sub supremația unui Sultan. Pentru acum e gata, să recunoscă suzeranitatea Porții, a țis Carol, dar se va pregăti în tăcere, ca să se scape de ea cu puterea armelor și să câștige pe câmpul de război deplină neatrănare pentru țara, carea l-a ales. Asigură mai departe pe rege, că orî în ce împrejurări va fi, nu va uita, să facă onóre numelui său! Regele îi îmbrățișă și-l concediă țicându-i: „Dumnezeu să te apere!”

Pedecile cele mai mari i-le puneau inse lui Carol conferința din Paris, adunată în cauza principatelor dunărene. Regele Wilhelm

șovăia într'u a-și spune ultimul cuvint, căci se teme de inimizția Rusiei și a Franței.

Într'aceea sosese la Düsseldorf Ion Brătian și Dr. Davila. Scopul principal era, ca să se informeze despre decisiunea principelui și anume să se convingă despre aceea, că óre Carol nu pune și din partea sa pedeci la primirea corónei. Și acesta din cauza, că consulul austriac din România, cum și presa austriacă, făcură vorbă, că Carol nu e aplicat de loc a veni în țară.

Audiența la principele Anton și la Carol lámuri situațiunea. Întârzierea provinia dela regele Prusiei, capul familiei. Tot atunci se hotărî, ca să se spezeze o telegramă cîfrată guvernului din România, în care să i-se comunice vestea îmbucurătoare.

În țina următoare Davila plecă direct la București spre a da samă și de partea a dóua a misiunii sale. El venise adecă și pentru aceea, ca să studieze starea sanitară a principelui, despre care contrariii lățiră multe știri false.

Îndemnat de urgitările lui Brătian și ale lui Davila principele Anton călători în persoană la Berlin spre a conferi cu regele. Resultatul vizitei nu era de loc favorabil. Regele Wilhelm, care era în préjma războiului cu Austria, nu putea să se hotărască explicit. El alusiona mereu la hotărârile conferinței

dorințe de ale lor. Scrierile volante revoluționare se împart în mii de exemplare între popor mai ales în Alföld.

Guvernul în loc de a lua măsuri spre a sana relele sociale, cari au dat naștere socialismului la noi, umblă, să introducă reforme, cari vatămă drepturile bisericii, și instituții pentru magiarizarea nemagiarilor. Până ce guvernul își pierde timpul cu utopii, socialismul internațional se întărește și devine tot mai amenințătoriu pentru societatea modernă. Singura cale pentru rezolvirea ceștiunilor sociale este validitatea principiilor creștine în viața publică. Până ce guvernele nu se vor întorce la calea aceasta, vor rămâne fără efect ori ce măsuri s'ar lua în contra socialismului.

Revista bisericească.

Franța.

Cabinetul Dupuy, deși nu era amic al bisericii, dară totuși nu se putea număra între inimicii pronunțați ai ei. În cabinetul actual înseși membri sunt francmasoni declarați și prin urmare și inimici ai bisericii catolice. Acesta a dovedit-o, când au votat toți miniștrii deputați în contra motiunii făcute de deputatul Abbé Lemire de a se sista dispozițiile cu privire la sistarea solvirii competenței mai multor preoți. Ministrul de agricultură Gadaud, care e un francmason de frunte, în o vorbire de curând ținută a definit francmasoneria zicând: Francmasoneria nu e altceva, decât republica secretă, pe cum republica nu e altceva, decât francmasoneria publică. Acestă declarare ministerială verifică cuvintele arhiepiscopului Gouthe Soulard de Aix, care a zis: „Noi nu viețuim în o republică, ci în o francmasonerie.“

Presa catolică se mângâie cu aceea, că cel puțin știe, că ce principii profesază membrii noului cabinet.

De ură și mai turbată față de biserică decât cea a republicanilor radicali sunt cuprinși deputații socialiști. Aceștia au

pășit în cameră cu următorul proiect de rezoluțiune: 1. Să se ștergă budgetul cultelor și dimpreună cu el și concordatul. 2. Averele tuturor instituțiilor bisericești să se declare de avere națională. 3. Să se interdică proprietarilor a ridica capele pentru lucrători, a-i uni pe aceștia în reuniuni cu caracter bisericesc ori a-i duce corporative la serbarea cultului bisericesc. Tota suma prevădută în budgetul cultelor să se întrebuinteze spre a ridica salariile învățătorilor și a ajuta pe școlarii miseri. 5. Averele, ce ar trece dela biserică la stat, să se întrebuinteze spre pensionarea gendarmilor invalizi. 6. Cei ce ar călca aceste dispozițiuni, să se pedepsescă cu amendă până la 3000 frs ori 3 luni de carcer. Acestea le propun socialiștii, cari se gerază de eroii libertății, și contra cărora liberalii aduc legi excepționale. Unde duce lipsa de cultură religioasă-morală!

Rusia.

Foile polone și rusești aduc scirea, că de curând au mai fost deportați în centrul Rusiei 24 preoți romano-catolici din Polonia rusescă și Litvania. Causa deportării este, că cu ocaziunea unei perchisițiuni domiciliare făcute în seminarul teologic din Kiel au fost sechestrați mai multe corespondințe și documente, din cari auctoritățile deduc, că alumnii seminarialii și mai mulți preoți ar fi constituiți în o societate secretă cu scopul de a răsturna ordinea de drept, ce e de present în vigoare în Rusia. Cei introduși în lucru afirmă, că totă afacerea documentelor periculoase se reduce la o simplă fœe studentescă fără nici un colorit politic. Noi credem, că această afirmare e adevărată.

Diarul „Kurjer Lwowski“ din Varșovia este informat, că biserică catolică din Kroze închisă mai înainte cu forța, la ordinul împăratului Nicolae II va fi deschisă. Regimul rusesc a suprimat fœea

politică din Petersburg „Ruskaja Zjisu“ (Viața rusescă) din causă, că această fœe reprobă rusificarea forțată și persecutarea uniților.

Revista politică.

Afaceri interne.

Luni s'a terminat desbaterea asupra budgetului de culte. Discușiuni mai importante au fost la poziția „academiei de muzică“, unde opoziționalii s'au tânguit asupra germanisării acestei academii. La poziția „pentru scopuri bisericești“ e prevădută suma de 100,000 fl. spre a rebonifica preoțimea pentru eventualele pierderi, ce le-ar suferi prin introducerea matriculelor de stat și a căsătoriei civile. Deputatul Kovács Albert, cuprins de furie patriotică, zice, că dacă ajutorul se dă și acelor biserici, cari agitază în contra statului, aceste vor continua agitațiunea în măsură și mai mare. Ugron e de părere, să se decreteze prin lege ajutorarea bisericilor misere. Când din cauza căsătoriei civile va fi necesară desdăunarea preoților, dorește să se facă după o anumită cheie, ca nu cumva și această sumă să fie un fond de dispoziții, care să-l folosescă miniștrii pentru corțeșiri. Pulszky Á. față de Kovács A. declară, că pot fi clerici nepatrioți, dară biserici nepatriotice nu există; ăra pe Ugron îl asigură, că guvernul va elabora un plan de distribuire. Péchy Tamás zice, că să se constate eventualele pierderi ale preoților și acestea să se rebonifice. Veress József aduce înainte, că școlele confesionale fac serviții și statului, umblând în ele mulți școlari, cari nu aparțin confesiunii, ce susține școla respectivă. Pentru această afia de just, ca școlele confesionale să fie ajutate, și întrăbă pe ministru, că intenționează ridicarea și stabilirea ajutorului pentru școlele confesionale? Ministrul de culte Wlassics declară, că se va sili, ca ajutorul pentru școlele confesionale, după ce se va stabili, să se definitiveze prin lege. Rebonificarea preoților se va statori după primirea datelor recerute spre acest scop. La poziția academiei comerciale din Pojon a vorbit Thaly, ăra celealalte poziții s'au primit fără desbatere.

A venit apoi la ordinea zilei budgetul provisor pe Martie și Aprilie, care s'a primit cu majoritate de voturi.

În ședința din 6 a c. camera a primit proiectul de lege referitoriu la asentarea de honveđi pe 1895. Apoi s'a început desbaterea budgetului ministeriului de război, primindu-se în general fără de nici o discuțiune.

Tot în 6 s'a prezentat mai întâiu în dietă Zelenyák, primul deputat cu program popular creștin. Pășirea partidului popular în lupta politică a înspăimântat pe resfățații liberali. Organele lor de publicitate strigă după fusiunea partidelor, cari stau pe basa pactului dela 1867, ca cu puteri unite să potă suprima încă în nascere noul partid antiliberal. Apponyi și Szápáry înseși rămân surzi la strigătul organelor, ce stau în soldul guvernului. Se vorbește, că fracțiunea Eötvös—Pázmány a independențiștilor ar fi gata a-și lăpăda princi-

din Paris, care anulase alegerea lui Carol. Bismarck din contră îndemna pe principe, să nu aștepte hotărțrea regelui, ci să se invoescă cu mergerea lui Carol în România. De asemenea și Br. d'Avril, consul interinal al Franței la București, era de aceeași părere.

La 6 Maiu principele Anton plăcă din Berlin spre casă telegrafând lui Carol, să pHEME la Düsseldorf pe Brătian și Bălăcean, cari petreacău în Paris. În 7 Maiu la 6 1/2 aceștia sosiră în Düsseldorf și au fost primiți îndată de Carol. Tinărul prinț le descoperi rezultatul călătoriei tatălui său la Berlin, adăugând din partea sa, că e aplicat a merge fără amânare în România. Vestea această umplu de bucurie pe patrioții români, cu atât mai mult, cu cât se vedeau acum scăpați din nesiguranța suprătoare de mai înainte.

Nu mai resta altceva, decât să se facă programul călătoriei. Călătoria prin Austria se părea de tot cutezată, mai ales și pentru aceea, că declararea de război putend să sosescă în tot momentul, Carol ca ofțer german putea să fie luat drept spion și deținut fără multă paradă. Pe lângă aceea, Austria mai avea interese, să impedeze mergerea lui Carol în România. Același lucru putea să obvniă și pe linia Marsilia, respective Genua-Constantinopol. ăr ce privesc o călătorie prin Rusia, asta încă își avea greutatele sale. În sfârșit Carol se hotărî pentru calea cea mai scurtă: Viena-Buziaș.

În scurt și ruta această trebui să se schimbe, căci prin indiscrețiunea culva fu cunoscută multoră. Se hotărî dară, ca plecarea să fie din Elveția cu pas elvețian. În sara premergătoare călătoriei Carol petrecu mai mult cu părinții săi, cari erau serioși și triști. Pe la 11 ore Br. Manken vine și spune, că în Düsseldorf petrec doi spioni, cari se informeză despre călătoria prințului.

Vom urmări de aci înainte și de și călătoria prințului, căci memoriile regelui sunt interesante.

11 Maiu (Vineri). Prințul se scolară la 6 ore. Își pachetază însuși cele trebuincioase, termină câteva epistole și primesc o mulțime de depeșe, ce-i sosiră preste noapte din România. Apoi își lea pe rind adio dela fiecare din cei aflători în curtea părintescă și la 10 ore se pregătește a-și lua cel mai greu rămas bun, dela părinții săi. Tatăl și mama binecuvintată adânc mișcați pe copilul lor.

El părăsesce apoi chilia părintescă, și după ce îmbrățișeză și pe fratele său cel mai tinăr, se suie pe cal și călărește nepăsător din spre curtea de vinătoare, ca și cum ar merge la preumbat. Din ferestrele castelului părinții privesc mult după fiul lor, până ce-l perd din ochi, căci cine știe, când și cum îl vor mai vedea?!

(Va urma.)

piile și a intra în partidul guvernamental. Pe sub mână și așa tot cu guvernul în Eötvös și consoții lui.

Deputații Sași au dat o declarațiune, prin care rămânerea lor în partidul guvernamental și-o motivează prin următoarele: Noul guvern s'a constituit pe baza programului partidului liberal, tot pe această basă au fost aleși înseși și deputații săsesci. Bánffy în noua demnitate nu trebuie judecat după purtarea lui de comite suprem. Pe lângă aceea Bánffy va declarat, că va executa legea de naționalități și recunoște programul săsesci dela 1890.

Ministrii Bánffy, Lukács și Daniel au fost realeși ca deputați în Șimleu, Abrud și Panciova cu unanimitate de voturi neavând contracandidați. Erdély la Duna-Szardahely și Perczel la Bonyhád numai folosindu-se organele administrative și cortesii de terorizare, de abuzuri și de tot felul de mijloace de jos îndatinate la alegerile din Ungaria, au putut fi scoși cu majoritate de voturi.

Joi în 7 a. c. a fost alegerea de deputat în Csáktornya. Abuzurile electorale îndatinate în Ungaria toate au fost puse aci în praxă din partea liberală și au avut de efect o învingere ca a lui Pyrrhus. Ministrul Wlassics a fost ales cu 1280 de voturi în contra candidatului partidului popular Dr. Major, care a primit 1220 de voturi.

Anglia.

Corpurile legiuitoare s'au deschis în 5 a. c. Discursul tronului constată, că raporturile cu toate puterile au rămas amicale. După lungi negocieri între guvernul englez și cel francez s'a ajuns la o înțelegere deplină cu privire la regularea confinilor între Siena și Leon și între posesiunile franceze învecinate. Regina regretază continuarea războiului între China și Japon. Între puterile interesate în acele ținuturi domnesce înțelegere deplină, și nu se scapă nici o ocaziune spre a mijloci o compunere a certelor. În privința esceselor trupelor regulate și neregulate turcesci în contra Armenilor în un district din Asia mică regina în conțelegere cu celelalte puteri va face o reprezentațiune la Pórtă. Sultanul a trimis la fața locului o comisiune investigătoare însoțită de consuli străini din Erzerum ca delegați ai puterilor.

În proiectele, despre cari se face amintire în mesajul regal, mai însemnate sunt: îndreptarea legii despre raportul dintre proprietarii de pământ și arindași în Irlanda; ameliorarea stării arindașilor dimiși, cari formază un pericol pentru ordinea socială; înființarea de oficiole pentru aplanarea diferențelor dintre lucrători. Spiritul practic englez se vede și din aceste proiecte, prin cari se țintesc la deslegarea cestiunilor sociale mai ardente.

Serbia.

Din Belgrad se anunță, că conducătorii partidului radical și ai celui liberal și o parte a progresiștilor s'au întrunit în 4 a. c. la fostul regent Ristic, unde considerând starea deplorabilă a patriei au

închiat un compromis, care se reduce la următoarele:

1. Suspendarea unilaterală și violentă a constituțiunii, create prin înțelegerea dintre rege și popor, a avut cea mai stricăcioasă influență asupra întregii vieți de stat; pentru aceea partidele aliate vor lucra, să se restabilească constituțiunea aceea, și pentru revederea ei să se convoce în regulă marea scupcină.
2. Întru cât alegerile în scupcină s'ar ordina pe baza constituțiunii vigente, partidele aliate în virtutea compromisului se vor sprijini împrumutat, ca să-și asigure majoritatea în scupcină.
3. Această majoritate după constituirea scupcinei va protesta contra suspendării constituției dela 1888, și apoi va părăsi camera.

Acest compromis, — dic capii celor trei partide, — s'a făcut din simțul de iubire către patrie și de fidelitate către regele, de orecă e timpul suprem, ca Serbia să fie scutită de agitațiunile continue, și legalitatea să-și dobîndască acea basă solidă, dela care atîrnă dezvoltarea pacinică.

La cestiunea noastră.

Sub titlul: „A néppárt és a románok“ în nr. 1 dela 5, 6 și 7 Februarie a ziarului „Magyar Allam“ un domn român serie sub pseudonimul M. Agrippa trei articuli, tractând despre atitudinea Românilor față cu partidul popular. Autorul constată în introducere, că trăim în un timp, în care declararea pe față, că țini la religione și rasă, și apărarea acestora nu odată se califică de un atentat, care atacă puterea obligătoare a legilor; stăm față cu un atare curent, care voescă a mătura tot, ce este ideal și în adevărul înțeles al cuvintului patriotic. Dice, că la scrierea despre cestiunea de naționalități l-a îndemnat programul partidului popular, prin care naționalitățile nemagiare se pot convinge, că există în Ungaria o direcțiune sănătoasă, prin lățirea căreia și noi nemagiarii ne putem realiza tot, la ce ne îndreptătesce legea naturală și legile patriei. Se scrie mult despre cestiunea de naționalități, dară fără a conduce la rezolvirea ei. Mai ridiculă este înseși afirmarea, că nu există cestiunea de naționalități.

Spre a proba existența cestiunii de naționalități se provocă la art. de lege 44 din 1868, care e o lege fundamentală a patriei, care înseși guvernele n'au observat-o. În această lege sub națiunea ungară nu se înțelege o unitate etnografică, ci o unitate politică basată pe tradițiunea istorică și pe continuitatea de drept.

Românii de 1000 de ani au fost parte constituitoare a națiunii politice ungare. Dacă prin legile constituționale ni-se garantează limba, religionea și instituțiunile noastre, e în interesul nostru, să susținem această națiune politică. În articolul de lege 44 din 1868 înseși ni-se dau drepturi spre a progresa în ce privește legea, limba și instituțiunile naționale. De aci deduce auctorul, că fiind noi o parte constitutivă a națiunii și având drept de a ne apăra limba prin instituțiuni, ni-se impune datorința, ca să alegem și trimitem în dietă atari deputați, cari să controleze observarea legilor create în favorul nostru, să tragă guvernul la răspundere și să lucre pentru ulterioară dezvoltare a drepturilor constituțio-

nale. Pe baza acestei legi magiarizarea forțată nu se poate justifica. Asemenea e neconstituțională nerespectarea drepturilor concese prin legea despre naționalități. Esecutarea legii de naționalități este datorința fiecărui guvern. Causa cestiunii de naționalități e neobservarea acestei legi de 27 de ani. La acesta se adaugă legea electorală transilvană, diametral opusă la idea uniunii; legea de presă transilvană, și rămânerea în vigoare a dreptului austriac. Focul l'au mai nutrit brutalitățile gendarmilor, miseriile administrative, afacerile de comasare și urbariale. Magiarimea din Transilvania a desprețuit pe Români, aceștia au fost siliți deci la separatism, a venit șovinismul de a magiarisa și acestea au înstrăinat pe Români de Magiari. Între aceste împrejurări se înființază partidul popular cu devisa de a se întorci la concepțiunea națiunii politice ungare, de a elupta libertatea alegerilor, de a observa legea de naționalități și de a strîpi corupțiunea.

În fine conchide, că noi trebuie să sprijinim acest partid, care recunoște cestiunea de naționalități, rezolvirea căreia în cadrul constituțiunii este în interesul patriei.

În articolul II ocupându-se de pedecile apropierei între Români și între partidul popular dice, că opiniunea publică magiară, formată de presa jidovă, nici de cum nu poate înțelege alianța unui partid magiar cu naționalitățile. Mișcarea în direcțiunea aceasta nu e destul de intensivă. Cea mai însemnată pedecă e, că partidul național român pretinde autonomia Transilvaniei. Această pretensiune înseși nu e necondiționată, ci dacă s'ar estinde legea de naționalități, Românii ar renunța la autonomia Transilvaniei. Utopia Daco-României și a magiarizării, pe cum și necunoscerea împrumutată încă depărtată pe Români de Magiari. Este absolut cu neputință a îndupleca pe Români la activitate înainte de revisuirea legii electorale.

Spre a apropia pe Români de Magiari se urgiteză: concrederea presei la bărbați creștini; formarea de partid popular în sinul fiecărei naționalități; agratierea condamnaților politici; declararea Românilor, că renunță la autonomia Transilvaniei, dacă s'ar largi legea de naționalități și s'ar prevedea cu sancțiunea penală; ștergerea legilor esecționale; reforma administrativă; apărarea intereselor agrare în contra capitalismului jidovesc.

Dacă partidul popular voescă serios rezolvirea cestiunii de naționalități, atunci trebuie să țină legea de naționalități. Românii la rândul lor trebuie să se supună pe basă legală, constituțională, căci dacă nu știu ori nu vor să-și apere, ceea ce le dă legea, cum vor realiza un program, care țintesc la schimbarea unor legi de ale constituțiunii?

Susține autorul articuliilor, că noi Românii încă am păcătuit mult față de apărarea drepturilor garantate prin lege. Enumeră mai multe dispoziții de ale legii de naționalități, cari și din vina noastră nu se observă, pentru că nu am urgitat cu destulă energie observarea lor. Dacă în urma legii electorale Ardelenii nu trimit deputați, unde sunt cei din cercurile ungare? Când am auzit pe deputații români de acum declarând în unanimitate, că falsă interpretare, ce se dă intențiunii legii de naționalități, este cauza, pentru care cestiunea de naționalități a devenit atât de acută? Lasă din când în când să vorbescă Șerban, dară nu-l susțin.

Trebuie să renunțe la utopiile ambele părți și să se întorcă la bazele constituționale.

Partida liberală nu o socotim destul de tare spre a rupe cu tradițiunile și aplicările sale soviniiste. Avem înse încredere în partidul popular. Să eugetăm și Românii și Maghiarii, că ôre voim odată pace unui cu alții? Dacă da, atunci de ambele părți să ne întoarcem la baza constituțională. Constituțiunea e calea, adevărul și viața, nimeni nu pôte ferici popôrle Ungariei, decât prin constituțiune.

Nu scim, cine se ascunde sub pseudonimul „M. Agrippa”, constatăm înse, că în în privința cestiunii de naționalități programul partidului popular în cuvinte nu se deosebesce mult de al lui br. Bánffy, și acesta a fost cauza, că programul popular în Românii nu a stîrnit încredere.

Dr. V. A. Urechia prin o declarațiune adresată lui „Pester Lloyd” cualifică de o simplă scornitură scirea adusă de țiarele magiare, că adevă Liga culturală română ar fi pus la cale subscrierea unei petițiunii către Monarchul pentru agrățiarea dlor Dr. Raț și a consoților lui.

Colecta pentru gimnasiul din Blaș.

Suma din nrul 5. fl. 20734.48

Din *Muntele Băisôrei* dela:

Ioan Marcu	1.—	
Felea Niculae I. Precub	—50	
Grosav Iosif	—50	
Marcu Teodor jude	—50	
Șolca Ana	—40	
Zeicu Todor	—20	
Zeicu Gavrilă	—20	
Orzeiș Pavel	—10	
Orzeiș Vasilie	—10	
Muntean Ioan	—10	
Abrudan Alexă	—10	
Vlad Iuon	—10	
Giop Iacob	—20	
Marișan Filimon	—10	
Potroca Dumitru	—10	
Cerebea Pavel	—20	
Vutca Vartolomeiș	—10	
Grozav Marina	—04	
Grozav Ana	—04	
Ciolea Ana	—10	
Vutca Natu	—10	
Cerebea Marina	—04	
Cerebea Maria	—04	
Vurtan Vorvora	—04	
Nemeș Dochie	—06	
Grozav Vasilie	—20	
Marcu Ilie	—20	
Felea Niculae	—10	
Vutca Savu	—20	
Vutcă Oana	—10	
Vurtan Gligor	1.—	
Felea Simeon	—50	
Niculae Ghirbovean	—50 fl.	7.76

Din *Șutu* dela:

Gavril German	—50	
Suciș Ilie	—10	
Abrudan Veronica	—10	
Hideg Sindon	—06	
Morea Ilișiș	—10	
Morea George	—70	
Morea Gligor	—10	
Copil Gligor	—50 fl.	2.16

Din *Băisôra* dela:

Filoteiș Muntean	2.—	
Basiliș Pop Invet.	1.—	
Gavril Truș	—05	
Gligor Truș	—05	
Moteoc Simeon	—20	
Zaiș Tanasia	—15	
Popa Filip	—05	
Filip Petre	—06	
Pucu Maria	—10	
Teheiș George	—10	
Coroban Iuon Bolborea	—10	
Coroban Iosif	—04	

Bocan Niculae	—04	
Teheiș Petre	—04	
Bocan Dochia	—02	
Zaiș Tdor	—05	
Szabó Jozsefné	—30	
Greco Toma	—04	
Greco Vasilie	—20	
Balaș Gerasim	—10	
Vitan Niculae	—05	
Iancu Fodor	—20	
Hetea George	—20	
Duma Gligor	1.—	
Vutca Pavel	—05	
Popa Casian	—10	
Vitan Gligor	—10	
Din bucate dela mai mulți poporenii	6.— fl.	12.39
Suma fl.		20756.79

Încunoscintare.

Reuniunea femeilor române gr. cat. din Blaș își va ține procșima sa Adunare generală (a X-a) *Duminecă în 24 Februarie* st. n. a. c. imediat după s. Liturgie în sala de desemn a gimnasiului din loc.

Programul adunării:

1. Deschiderea adunării.
 2. Raportul general al Comitetului.
 3. Raportul despre starea averii Reuniunii și a fundațiunilor concredute ei spre administrare.
 4. Eventuale propuneri.
 5. Închiderea adunării.
- Aducând acesta la cunoscintă tuturor membrilor și binevoitorilor Reuniunii noastre, ne luăm voe a-l ruga, să binevoască a ne onora cât mai mulți cu plăcuta lor prezentă.
- Blaș în 8 Februarie 1895.
- Rosa Muntean**, președintă. **Aur. P. Bota**, secretariș.

Noutăți.

Preasfinția Sa Domnul Mitropolit Joi în 7 a c. a făcut în Viena jurămintul preseris în mâinile Maiestății Sale Regelui Apostolic și după aceea s'a întors direct la Lugos.

Concurs. Pentru completarea stațiunii docentale din Făgăraș, devenită vacantă prin pensionarea fostului docente Basiliș Raț, se escrie concurs cu terminul de 20 Februarie pe lângă emolumentele: 95 fl. 20 cr. din fondul „Vancean” din Blaș, 52 fl. 50 cr. din fondul relig. normal transilvan, 152 fl. 30 cr. din cassa bisericii gr. cat. din Făgăraș, cuartir. Dela concurenți se recere, să poședă și limba magiară în scris și vorbire.

Din diecesa Lugosului. Se escrie concurs la un post de capelan militar de a II-a clasă cu salariu anual de 900 fl., cuartir și serviț. Dela concurenți se recere, să scie limba română și germăna, să fie sănătoși, celibi ori veduvi fără prunci și mai tineri de 40 de an. Concursesele au să se subșternă la Ordinariat până în 15 Februarie. — Pentru *parochia Petromani și protopopiatul Ciacovei* se escrie concurs cu terminul de 20 Februarie cu emolumentele de 302 fl. congruă, 20 metri lemne de foc, partea obvenitoare din subsidiul protopopesc și stola îndatinată. — Cu terminul de 28 Februarie e dată la concurs *stațiunea cantor-docentală* din Minthia în protopopiatul Hunedorei cu emolumentele: 300 fl., cuartir, lemne și veniteile stolare îndatinată.

Întro mărire a lui Dumneșet. Parochia *Lunca* din protopopiatul Blașului, deși are numai 500 de poporenii sêraci, totuși în timp de 10 ani a acoperit prin repartiții speșele de 3500 fl. pentru zidirea bisericii, școlii și superedificatelor parochiale. După terminarea acestor zidiri zelul acestui popor nu a încetat, ci s'a continuat întru împodobirea bisericii. Aș colectat cu totș 35 fl. pentru un rînd de vesminte preotesce pentru înmormîntări. Ștef. Lita. Iac. Popoviciș, Sim. Mihaiș, Nic. Gabra, Vas. Mihaiș și Irina

Surdu aș dăruit un rînd de haîne bisericesci de 60 fl., Ștefan Lita și Ioan Mihaiș 2 șfeșnice de 6 fl., Patrachie Mărginean și soție-sa Ana o cruce de mână de 14 fl. și 2 icône de 4 fl., Nic. Gabra un prapor de 12 fl., Ioan Popa, Florea German, Aron Lața și Nic. Rusu alt prapor de 12 fl., Maria Donat mănecări de 4 fl., Sofia Hususan o iconă de 2 fl., Irina Surdu și Lina Guța 2 fețe pe altariș de câte 5 fl., Iuliana Balu o față pe masa proscomidiei de 2 fl., Anica Velicea alta de 5 fl., Avram Gligor 2 șfeșnice de 3 fl. și 2 icône de 2 fl., Nic. Popoviciș un candelabru de 20 fl. Ioan Gabra cu soție-sa Sia și Sev. Guța cu soție-sa Lina aș ridicat o cruce în capul satului.

Liberalitate reș aplicată.

În urui din 1 a c. cetim în „Kolozsvár” următorele: „A menza academica ujabb alapitvánnyal gyarapodott. Szabó János szamosujvári püspök ur 50 frttal a menza alapítói közé lépett.” Pe românesce: „Mensa academica a crescut cu o nouă fundațiune. Ioan Szabó episcop de Gherla a pășit între fundatoriș mensei cu 50 fl.” Aș dară pentru o universitate *ungurêscă* cu caracter pronunțat *calvinesc*, la care fii sufletesci ai Preasfinției Sale sunt huiđuiți, Preasfinția Sa a aflat banii, êră pentru colecta gimnasiului din Blaș, a unei școli *românesce* și *catolice*, carea crece ca o mamă iubitoare o mulțime de fii ai diecesei de Gherla, Preasfinția Sa s'a îndurat să nu jertfêscă nimica.

Balulă filantropic,

care se aranjă în Blaș în fiesce care an în favorul fondului pentru ajutorarea tinerimiș studioșe în cas de morb. se va ține âstan în 11 a c. la otelul „Univers”.

Banul Croației,

c. Khuen-Hédervary, pe cum scrie „Agramer Tagblatt”, încă în luna asta va părăsi oficiul sêș și se va retrage la dominiile sale din Ungaria pe scurtă vreme, êr apoi va lua asupra-și din nou parte activă în viața volitică a Ungariei. Asta sună așa, ca și cum Bánffy ar avé să capete cât de curênd un următoriș.

Duelul și sfîntirea Duminecii.

Dieta provinciăla din Tirol a hotărît, să subșternă Maiestății Sale o adresă, în care să-l rôge, ca ostașilor să li-se dea putința de a asculta s. liturgie în fiesce care Duminecă și serbătore, și să se oprêscă și în armată abusul de a duela.

Un episcop mare mandarin.

Episcopul Anzer, vicariul apostolic din Șantung în China, a fost numit mare mandariu de rangul al doilea, ceea ce e o demnitate aprôpe ca a viceregilor. Temeiul acestei distincțiunii a fost activitatea pacificătoare, ce a desvoltat-o episcopul întru linișțirea turburărilor din provinciă Șantung.

O catastrofă înfiorătoare

s'a întimplat în 30 Ianuariș pe marea de Nord nu departe de Breme. Anume pe la 6 ôre dimineța vaporul german „Elbe”, care plecase către America, s'a ciocnit cu vaporul angles „Crathie”. Vaporul „Elbe” spârgêndu-se, a pêtruns apa în el, și după 25 de minute s'a cufundat înecând la 300 de persône. De vină la teribila catastrofă se dice a fi capitanul vaporului angles, care deși a primit signalul spre a-și schimba direcțiunea, totuși nu a schimbat-o, êră după ciocnire în loc să vină în ajutoriul călătoriilor de pe „Elbe”, el a mers mai departe cu mare repejune. Capitanul neuman va fi tras la răspundere și va fi pedepsit aspru. Între cei nenorociți 82 sunt din Austro-Ungaria.

Casuri de morte.

Nicolaș Raicu, paroch și viceprotopop onorar gr. cat. în Șinca veche din Vicariatul Făgărașului, a reposit în 6 Ianuariș 1895 în anul al 84-lea al vieții și al 52-lea al preoției sale. — **Alesiu Manciu**, paroch în Petromaniș, asesor consistorial și protopop al districtului Ciacovei în diecesa Lugosului, a reposit la 9 Ian. în al 62-lea an al vieții și al 34-lea al preoției sale.

În veci amintirea lor!

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Instituțiunile calvinesci în biserica românească din Ardeal.

D.

Forurile protopopesci.

(Capetă.)

Forurile protopopesci ale Românilor și ale calvinilor din Ardeal sunt forurile archidiaconali apusane din evul de mijloc. Precum am văzut deja, în biserica resaritului după Pravila forul judecătoresc de prima instanță și cel mai inferior a fost și este forul episcopului diecesan. Nu așa a fost înse în biserica apusului prin cele mai multe locuri înainte de sinodul dela Tridentă 1543—1563. În apus în evul de mijloc în cele mai multe state diecesele erau împărțite în mai multe archidiaconate, a căror cap se numea archidiacon. Archidiaconii aveau pe lângă alte mai multe privilegii, pre cari le vom vedea mai târziu, și privilegiul de a avea for judecătoresc pentru totu clerul și poporul din archidiaconat. Forul acesta al archidiaconului a fost forul de prima instanță pentru toate cauzele bisericesti, și dela sentința forurilor archidiaconali se întâmpla apelațiune la forul episcopului diecesan, așa că forul episcopului era forul de a doua instanță. ¹⁾

Jurisdicțiunea forurilor archidiaconali la început a fost numai jurisdicțiune delegată din partea episcopului respectiv. Din care cauză episcopul și putea să și-o revocă ori și când. Pre încetul înse s'a introdus datina, că archidiaconul căpeta delegațiune perpetuă pentru toate cauzele, când se constituia de archidiacon. Mai târziu se considera delegațiunea legată de oficiul archidiaconal, și atunci apoi și jurisdicțiunea lor a început a fi considerată ca proprie și ordinară. ²⁾

În biserica resaritului nici când nu au existat atari archidiaconate, de unde nici foruri archidiaconali n'au existat în resarită nici când.

Cătră capetă evul de mijloc archidiaconii începură a abusa de totu tare cu dreptul lor de a avea for judecătoresc. Vindeau dreptatea pre bani, despărțeau căsătorii pre bani, foloseau justiția spre scopuri neferitate. Din care cauză mai multe sinode provinciale începură a le lua dreptul de a mai avea foruri judecătoresci. Ba spre a paralisa abuzurile forurilor archidiaconali, unii episcopi începură a trimite prin diecesă așa numiți vicari foranei, cari să primescă apelațiuni dela forurile archidiaconilor. ³⁾ În urmă veni sinodul dela Tridentă, și archidiaconilor le luă dreptul de a mai avea for judecătoresc pentru cauzele criminali și de căsătorie, ⁴⁾ și dreptul acesta îl dete érași forului episcopesc ca forul de întâia instanță.

Calvinii precum scim, când s'au rupt de biserica catolică și fără de voință lor au fost siliți să conserve mai departe unele și altele din constituțiunea bisericii catolice medievale, ca să nu cadă în anarhie. Acesta este cauza de calvinii au susținut mai departe în Ardeal între altele și instituțiunea catolică medievală a archidiaconilor, și cu ei și a forurilor archidiaconali. Chiar și numirea de archidiacon pentru protopopi o au ținut calvinii din Ardeal încă lungu timp și după rumperea lor deplină dela biserica catolică. ⁵⁾

* * *

Forurile protopopesci în biserica noastră din Ardeal au trecut mai prin aceleași fase ca și cele archidiaconali în biserica apusului. Precum am văzut deja, archidiaconii din biserica apusului la început au căpătat dela episcopii lor numai putere judecătorescă delegată, va să dică o deprindeau nu în numele lor, ci în numele episcopului delegante, care putea să o revocă ori când, éra încetându apoi episcopul delegante sau prin mörte sau pre altă cale a mai fi episcop în aceea diecesă, *eo ipso* înceta și puterea judecătorescă a archidiaconilor, și episcopul nou trebuia să li-o dé érași.

Și chiar așa s'a întâmplat lucrul și în biserica românească din Ardeal. Mitropolii nostri sciind, că instituțiunea forurilor archidiaconali nu este o instituțiune de a Pravilei, n'au primit-o la

¹⁾ Mai pre larg despre archidiaconii veți Binterim »Denkwürdigkeiten der christlichen Kirche« I. 1. 386—434.

²⁾ Vehring »Kirchenrecht« pag. 687.

³⁾ Cf. P. Fournier »Les officialites au moyen age, etude sur l'organisation, la competence et la procedure des tribunaux ecclesiastiques ordinaires en France de 1128—1328.« Paris 1880.

⁴⁾ Sess. XXIV cap. 20 de ref.

⁵⁾ Salamon Joseph op. cit. pag. 77.

început în totă forma aceea, până la carea se dezvoltase în biserica apusului. De aci vine de mitropolii nostri la început n'au dat protopopilor putere judecătorescă ordinară pentru forurile lor.

Se vede acesta din dalteria Mitropolitului Genadie dela 1628 amintită mai sus, ¹⁾ în care se spune apriat, că dalteria prin carea protopopul János dela Huniadora a căpătat între altele și dreptul de a avea for judecătoresc, a trebuit să i-se refnoască de câte ori vinea mitropolit nou.

Pre încetul înse se vede, că puterea judecătorescă a protopopilor a devenit mai stabilă chară așa ca și puterea judecătorescă a archidiaconilor apusani din evul de mijloc, cătră Petru Maior precum am văzut deja, deși fără temei, o considera chiar de ordinară.

Mai departe abuzurile, ce le comiteau unii și alții dinire protopopi în forurile lor ca și archidiaconii din apus, au silit puterea bisericescă să pășască în contra lor și se îea măsuri de a le paralisa.

Atari măsuri au fost de pildă dispoziția sinodului dela 1700, ca protopopi să nu mai despartă decât »cu scirea Vlădicăi«, ²⁾ mai departe dispoziția sinodului dela 1742 ca protopopi »cauzele cele mai grele, mai virtos de căsătorie să le trimită la scaunul archiereșc«, ³⁾ după aceea ordinul episcopului Bobu, ca forurile protopopesci să pronunțe asupra preoților numai verdictul de vinovată, dictarea pedepsei înse și-o a rezervat șieși. ⁴⁾ În urmă o atare măsură împrumutată din biserica apusului a fost constituțiunea alor doi vicari estranei, cari să primescă apelațiunile dela forurile protopopesci. ⁵⁾

În urmă lucrul a ajuns până acolo, cătră protopopilor ca și archidiaconilor apusani li-se luă sau în parte sau de totu dreptul forului judecătoresc. Așa în timpul mai nou în archidieceșă li-se luă dreptul de a mai judeca în cauzele matrimoniali, și li-se restui numai după mörtea Mitropolitului Șolutu pe timpul intercalariului. În diecesele sufragane de Orade, Lugos și Gherla înse sunt abrogate cu totul, éra încercarea de ale reactiva pentru diecesa de Orade în sinodul diecesan dela 1882 a rămas fără rezultat.

* * *

Forurile protopopesci din punctu de vedere canonic. În ceștiune forurilor protopopesci de nu puțin însemnătate este și întrebarea, că ce valoare au ele din punctu de vedere canonic?

Voind a răspunde la întrebarea acesta, trebuie să deosebim valorea lor din punctul de vedere al Pravilei de valorea lor din punctu de vedere canonic general. Din punctul de vedere al Pravilei putem dice apodictice, că forurile protopopesci sunt o instituțiune anticanonice. Căci Pravila nu numai că nu cunoște de locu foruri protopopesci, ci precum se vede din toate canoanele ei relative la judecățile bisericesti, ea susține principiul, că numai aceia au în biserica putere judecătorescă în forul dinafară, cari au ordul episcopesc. Din cauza acesta forul întâiu este forul episcopului, forul al doilea este sinodul mitropolitan al episcopilor, éra forul de a treia instanță este forul episcopesc diecesan. Ea nu cunoște de locu tribunale judecătoresci pentru forul dinafară, cari ar consta numai din preoți. Chiar canonicul cel de întâiu din Pravila spune apriat, că în forul dinafară bisericesc judecătoria este numai archiereul. Canonul acesta sună astfel:

»Cade-se judecătoria, adecă archiereului să fie asemenea judecătoria celui drept și marelui archiereu Domnul nostru Isus Christos. . . .«

Acesta este cauza, de precum am văzut, la poporele resaritului, cari s'au ținut și se țin și astăzi strins de canoanele resaritene din Pravila, nu se află la nici unul nici o urmă de foruri protopopesci.

Cu totul altcum stă lucrul, dacă-l vom considera din punctul de vedere al bisericii catolice a apusului, care este punctul de vedere cel general. Biserica catolică a apusului practice a professat totdeauna principiul, ca putere publică judecătorescă în biserica pot să deprindă pre basa legii și persone, cari nu au ordul episcopesc, ci un ord mai mic.

¹⁾ pag. 171.

²⁾ Veți mai sus pag. 166.

³⁾ Veți mai sus pag. 167.

⁴⁾ Veți mai sus pag. 170.

⁵⁾ Veți mai sus pag. 169.

Aşa în trecut archidiaconii aveau deprinsă o atare putere, cu toate că de comună erau numai preoții. Era în timpul de față deprinde o atare putere vicariul capitulariu în scaunele episcopesci vacante,¹⁾ cu toate că și el este de comună numai preot. Ba vicariul capitulariu dela scaunul mitropolitan depreinde o atare putere și ca foru de a doua instanță în cauzele apelate dela scaunele episcopesci sufragane. Și încă și mai mult! vicariul general episcopesc poate să fie numai subdiacon,²⁾ și totuși forul lui judecătoresc este identic cu al episcopului, era episcopul ales și confirmat pentru o diecesă poate deprinde puterea judecătorescă încă înainte de a fi consacrat episcop.³⁾

Din punctul de vedere dară al bisericii catolice apusane, putem să dicem, că forurile protopopesci sunt o instituție canonică. Originea lor calvinică nu alterează canonicitatea țatru nimic, căci de o parte și la calvinii intrat din biserica catolică a apusului, de altă parte cu scirea S. Scaun Apostolică au funcționat în biserica noastră și după s. unire, și încă fur primite chiar și în codicele bisericii noastre românești unite aprobate de S. Scaun Apostolic al Romei, care-lu formeză decretale celor două sinode provinciale ținute la 1872 și 1882.

În titlul X cap 3 al decretelor conciliului provincial I la pag. 179 se cetesc despre forurile protopopesci următoarele:

„Cauzele bisericesti, civili, criminale și matrimoniale . . . se pot judeca și în forurile protopopesci ca foruri delegate de I-a instanță, luându-se afară cauzele protopopilor, cari în I-a instanță se judecă de consistoriile respective.“⁴⁾

Precum se vede, în decretul acesta forurile protopopesci sunt considerate numai ca foruri delegate de episcop și nu ca foruri ordinare. Prin dispoziția aceta forurile protopopesci fur acomodate, pe cât e posibil, principiilor Pravilei, care nu cunosc altă for judecătoresc ordinari decât forul episcopesc. Și așa dacă e vorba, ca forurile protopopesci barēm încâtva să corespundă Pravilei, atunci nu pot fi considerate decât singur numai ca foruri delegate de episcop.

De altă parte, precum am vădit, în urmele istorice cele mai vechi, ce le avem despre forurile protopopesci în biserica românească din Ardeal, ele și în timpurile vechi fur considerate numai de foruri delegate,⁵⁾ și așa conciliul provincial dela 1872 dechiarând forurile protopopesci de foruri delegate, nu făcu alta, decât restatori principiul vechi cu privire la forurile protopopesci.

* * *

Laici în forurile protopopesci de judecată. La întrebarea, că ore laici pot lua parte la forurile protopopesci și alte foruri bisericesti ca judecatori, răspundem în genere, că așa ceva nu permit nici canoanele dreptului resăriten din Pravila nici ale celui apusan din Corpus juris canonici și alți codici, căci după canoanele ambelor biserici puterea judecătorescă în biserică se ține strins de ierarhie.

Era, ce e drept, în evul de mijloc datina prin unele țări din apus, de în așa numitele *Sendgerichte* oficialii bisericesti laolaltă cu oficialii civili judecau despre toate delictele în contra credinței, a moravurilor și a statului creștin. Lucrul acesta înse se întâmpla din motivul, că delictele acelea erau considerate nu numai de delict bisericesti, ci și de delict civili.⁶⁾ Principiul, că puterea judecătorescă în biserică este în mâinile ierarhiei nu era prin aceta alterat de loc, deoarece oficialii civili delictele acele nu le considera de delict civili, decât numai dacă oficialii bisericesti le califica mai întâi de delict bisericesti. Țineau înse judecată în comun, pentru ca asupra delictului să se potă dicta și pedepsa bisericescă și cea civilă.

Analogu a statu lucrul în resărit în timpurile vechi în ceea ce atinge procesele de căsătorie. Tribunalele, cari în resăritu ju-

decau cauzele de căsătorie, erau compuse din membri ai clerului și din oficialii civili.¹⁾

Cauza lucrului acestuia înse este de a se căuta în împrejurarea, că în imperiul bizantin și biserica și statul aducea legi cu privire la validitatea căsătoriei. Se mai întâmplă, ce e drept, conflicte, când biserica nu voiea să recunoscă câte un impediment de căsătorie satorit de puterea civilă, și viceversa. În cele mai multe casuri înse biserica se supunea legislațiunii civile matrimoniale și o primia de a sa.

În secolii mai târzi înse a încetat datina aceta cu totul, și forul competent pentru cauzele de căsătorie a rămas cel curat bisericesc al episcopului.²⁾

După ce înse în întreaga provincie noastră mitropolitană de Alba-Iulia forurile bisericesti în cauzele de căsătorie judeca după dreptul curat bisericesc, provocarea la datina veche din imperiul bizantin nu pot fi la loc.

La judecarea cauzelor adnexe celor bisericesti, și cari nu se țin strins de competența ierarhiei, cum sunt de pildă cauzele scolastice, pot funcționa ca judecatori și laici. Și aceta se și practică în biserica noastră, încât în archidieceza în fie-care tract protopopesc are să funcționeze și un senat scolastic compus în majoritate din laici, cari ca for judecătoresc analogu forului protopopesc se pronunță și aduce sentință în cauzele scolastice.

* * *

Forurile protopopesci la calvinii din Ardeal în timpul de față. În secolul nostru tendința calvinilor din Ardeal ca și despre aiea a mersu totu într-acolo, ca să și curețe biserica de ori ce elemente ierarhice, și să și-o organizeze pe temelul credinței lor despre preoția universală. Dela sine se înțelege, că pe basa aceta au trebuit să și organizeze și administrarea justiției bisericesti.

Și în adevăr! calvinii din Ardeal în timpul nostru principiul preoției universale, care nu cunosc deosebire între cler și popor l-au intrupat și în forurile lor de judecată. Nici *synodus parialis*, nici *synodus generalis* cele vechi constatate numai din preoți, astăzi nu mai funcționează ca foruri de judecată, ci locul lor l-au ocupat alte foruri compuse din membri ai clerului și din laici.

În timpul de față calvinii din Ardeal au numai două foruri de judecată, unul de instanța întâi și altul de instanța a doua.

Forul de prima instanță este forul protopopesc, care stă din trei secțiuni, și anume:

a) *Secțiunea comună* (*egyházmegeyi köztörvényszék*), care judecă asupra preoților și a tuturor credincioșilor în cauzele disciplinari, penale și alte cauze curate bisericesti. Președintele e protopopul, membri sunt asesorii aleși pe câte trei ani jumătate din preoți, jumătate din laici, cari nu pot fi mai puțin de 4 nici mai mulți de 10.

b) *Secțiunea matrimonială* (*egyházmegeyi házassági törvényszék*). Președintele e protopopul, membri: directorul tractului protopopesc, notariul, curatorul laic, subcuratorii laici și trei asesorii preoți.

c) *Secțiunea scolastică* (*tanári törvényszék*), pe carea din casu în casu o formeză consiliul administrativ din Cluș în diverse tracte protopopesci. Președintele este un curator scolastic suprem, era membrii sunt alți trei curatori și profesori ordinari.

Totu după aceleași principii este constituit și forul apelatori de a doua instanță din preoți și laici.³⁾

Făcând acum comparare între forurile protopopesci de astăzi din biserica noastră și între cele din biserica calvină din Ardeal, putem constata, că în timpul mai nou forurile protopopesci din biserica noastră pe cât a fostu posibil s'au apropiat de principiile Pravilei, era cele calvinesci de principiul calvinu despre preoția universală.

¹⁾ Zishman »Das Eherecht der orientalischen Kirche«. Viena 1864 pag. 189, unde aduce un casu înainte, cându în unu sinod patriarhal, care avea să se pronunțe asupra unu casu de căsătorie, erau de față mai mulți membri ai clerului, înse și oficialii civili, despre cari dice: *„συνεδριάζοντων συλληπτικῶν καὶ πολιτικῶν δικαστικῶν“*.

²⁾ Zishman op. cit. pag. 786.

³⁾ Cf. Dr. Kolosvári Sándor op. cit. pag. 184 și uu. și și *Névkönyv az erdélyi ev. ref. egyházkerület számára*. Cluș 1894.

¹⁾ Conc. Trid. Sess. 24, cap. 16 de ref.

²⁾ Cf. c. 2 X de jud. II, 1.

³⁾ Cf. C. 17 X de elect. I, 6 c. 5. c. 1. Extr. com. I, 3. Constit. lui Pi IX de dto V. cal. sept. 1873 în »Archiv für Kirchenrecht« tom. 31. pag. 381 uu.

⁴⁾ În timpurile vechi chiar și cauzele protopopilor se pertractau câte dată în săborul micu ca for protopopesc. Veđi mai susu punctu 7 din urmele istorice despre săborul micu pag. 92 și punctu 3 din urmele istorice despre modul constituirii forului protopopesc pag. 172.

⁵⁾ Veđi mai susu pag. 178.

⁶⁾ Philips »Kirchenrecht« Regensburg 1845 tom. II, pag. 507.

Lourdes înaintea forului științei.

De prof. Dr. I. Ackerl.

(Continuare.)

Când procesiunea intră în biserică, se observă, cum o copilă schiopătând până aici numai cu greu s'a putut trăi printre mulțime. Deodată numai începu a merge oblu și aproape a fugi cu ușuriță. Fața ei strălucia de bucurie și admirare.

Când cei vindecați după terminarea procesiunii părăsiră biserica, părinții și prietenii lor îi așteptau din josul treptelor. Îndată ce-i revădură, resună un vifor de aplauze. Oamenii strigau: „Să trăească Isus! Să trăească Maria!”

Între aceia era și acea călugăriță, carea cu puțin mai înainte se vindecase deplin și-și părăsise trăsura. Sprintenă alergă ea pe trepte la vale. Una dintre surorile ei nu se mai putu răbda: îi fugi înainte până la mijlocul treptelor, și acolo se îmbrățișară și sărutară de mai multe ori. Strigătele de complăcere ale mulțimii păreau că nu se mai sfârșesc.

„Veți dta,” diceau unii la această prieteliște, „cum natura-și reclamă drepturile sale? O mărturisire ca asta plătesce mai mult decât toate atestatele medicilor.”

Cu ocaziunea procesiunii cu s. Eucharistie de Joi între șirurile acelor, cari urmau nemijlocit după baldachin, se observă un prunc de doisprezece ani cu păr blond și ochi vi-neți, pe care-l purtau pe umeri, pe când cei dinprejur isbucniră în strigări de mulțămite. Din când în când se vedeau preste capete două cărji. Ele erau ale acelui morbos. El le luase de sub suori în acel moment, în care s. Eucharistie fu purtată pe dinaintea piscinei. Bărbații purtau copilul ca o trofee de învingere, ca un semn viu al atotputerniciei și bunătății lui Dumnezeu. Era bășutul vindecat zimbă cătră public și acum prindea una dintre cărji, ca să o arete oamenilor, acum resaluta cu mâna pe toți aceia, cari îl felicita.

Înaintea grotăi se aduceau în mai multe rânduri rugăciuni în special pentru pruncii cei bolnavi. Mulțimea erumpea adeseori în cuvintele: „Isuse, Isuse, lasă pruncii, să vină la tine!” Și după câteva clipite se întâmplă vindecarea aceea miraculoasă, și copilul vindecat veni în nemijlocita apropiere de Domnul, carele era de față în s. Eucharistie.

Acestea sunt câteva scene ale peregrinajului național din zilele anului trecut. Ele

ne arată entuziasmul, de care era purtată mulțimea credincioasă, cum ea esprima simțimentele sale la privirea fiecărei vindecări miraculoase. De o examinare mai detaliată a vindecărilor și a suferințelor premergătoare în atari momente se înțelege că nu putea să fie vorbă. Pe când inima trăsare de bucurie, și pe când fiecare se simțesce răpit de însufățirea generală, pe atunci o discuțiune obiectivă nu pôte să aibă loc. Cel vindecat este urmărit paș de paș. Unul istorisese celuilalt: Acela a fost orb, acum vede, acesta a fost olog, acum pôte să umble. Acest om avea o rană de rac, acum aceea a dispărut, și altele. Mai mult în aceste momente de entuziasm nu se pôte pretinde.

Cu toate acestea este evident, că știința cu o astfel de experimentare sumară nu pôte să se îndestulească: ea trebuie să se pună în puțința de a examina casurile singuratice, și de a le cerceta în liniște, mai înainte de ce s'ar pronunța definitiv asupra acelor.

V.

Dar să intrăm în bureaul medicilor, pentru ca să cunoșcem casurile acelea, cari Joi în 23 August au fost supuse spre examinare comisiunii și au fost constatate printr'înșa și așa dară cel puțin indirect au fost recunoscute de vindecări miraculoase.

Într'o sală mare parchetată, lângă care nemijlocit se află alte două odăi mai mici destinate pentru examinarea morboșilor și a vindecaților, șede într'un jilț presidentul Dr. Boissarie înaintea unei mese de scris. Afară de medicii, cari saii singuratici urmăresc mersul cercetărilor saii stând în grupuri discută casurile, cari li-s'au supus lor spre examinare, mai e de față încă un secretariu, care scrie protocolul, și un preot misionariu, carele noteză lucrurile cele mai de frunte pentru „Journal de Lourdes” și pentru „Annales”.

Preste tot s'au luat 41 de protocoale în zilele acelea. La cercetare luară parte 82 medici.

Fiindcă pentru cetitorii ar fi prea plictisitorii, dacă i-ai împărtăși protocolul luat despre fiecare cas, în cele mai multe casuri mă voiți mărgini la predarea lucrului numai în resumat, rezervându-mi pentru un alt raport, să descriu mai cu de-amănuntul câteva vindecări mai bătătoare la ochi.

Făcărăm deja mai înainte amintire despre domnișora *Adrienne Martin* și despre bôla

ei. Acastă vindecare a fost constatată de comisiune.¹⁾

Sora *Stephanie*, o călugăriță din Millau, suferia de o aprindere de pelița pântecelui. De zece luni nu a mai fost în stare, să se ridice singură de pe așternutul său. Mai suferia de vomitură dese, și putea să umble numai așa, dacă se răzima în o parte pe o cârje, érá în ceealaltă de brațul însoțitorei sale.

Dr. Calméle, carele o tractase, i-a aplicat medicamente și cataplasme, pentru ca în sfârșit să o declare de absolut nevindicabilă. În Lourdes o aședară pe o trăsură mică și așa o duseră la grotă.

În ziua de Luni pe timpul procesiunii în acel moment, când trecură pe la ea cu s. Eucharistie, ea simți în stomac o apăsare puternică: atunci se pogori ea jos din căruță și urmă procesiunii fără léc de ajutorii. Sora Stefania este chiar acea călugăriță, despre care am grăit în ultimul raport, cum fu îmbrățișată de una dintre sôțele sale pe treptele basiliceii între exclamările de bucurie ale mulțimii. Raportorul dela „L'Univers” adaugă, cum el la această călugăriță, pe cum și la toți cei vindecați, pe cari i-a examinat el, a observat după vindecare o liniște și bună dispoziție în totă ființa lor, cât fiecărul privitorii obiectiv trebuia să-i fie evidentă chiar și fără de o cercetare mai specială schimbarea cea mare, prin care au trecut aceste persoane. Sora Stefania avea mai înainte la partea stingă o umflătură; această încă a dispărut

(Va urma.)

Bibliografie.

La tipografia seminariailă se află de vindare:

Ostolohulă celă mică edit. III. Blajit 1892. Prețul nelegat 80 cr. v. a., legat cu călcăiu de pânză cu 95 cr. v. a. Legat dimpreună cu **Pentecostariulă** costă 1 fl. 80 cr. v. a.

Introducere în s. Scriptură de Dr. Victor Szmigelski. Partea I. 40 cr., partea II-a 60 cr., partea a III-a 80 cr., la oialta 1 fl. 50 cr.

¹⁾ Eă în raporturile acestea urmez espunerea jiarului frances „L'Univers”. Raportorul lui a fost de față la cercetări.

Editor și redactor răspundător:
Dr. Victor Szmigelski.

Cu deosebită stimă cuteză a incunoscința pre Veneratulă Cleră greco-catolică, că precum și până acum laă asupra-mi gătirea de

Iconostase, amvone, altare

și alte obiecte de ale instruirii interne a bisericelor, în ce privește lucrul de măsură și de sculptură, de colorare respective de marmorisare și de provedere cu icone sante, dimpreună cu aședarea acelor obiecte în fața locului, precum și renovarea de iconostase cu prețurile cele mai ieftine.

Cu proiecte colorate servescă ou plăcere.

Iconostasele ridicate de mine în bisericile greco-catolice au câștigat recunoscere deosebită, și toate mă îndreptătesc la sperarea, că Veneratulă Cleră mă va împărtăși ocașionalmente de prețuită-i încredere. Silința mea se va îndrepta tot-deuna într'acolo, ca și de aci înainte să merită renumele celă bunu, care mi-l'am câștigat până acum.

Prin tarifulă de zone dispărându depărtările, prin această capacitatea de concurență mi-s'a mărită.

Rugându-mă pentru prețuite comande sum
Oradea-mare, 10 Ianuariă 1892

cu deosebită stimă

Carolă Müller,

auritor și fabric. de recuis. bisericesci.